

noms de lloc. Es tracta d'un estudi molt ordenat i sistemàtic, amb diferenciació de criteris: geogràfics, històrics, estadístics, lingüístics macroestructurals i lingüístics microestructurals. La casuística és riquíssima i està tractada de manera molt raonada i entenedora. Volem destacar, en aquest treball l'enfocament evolutiu que hi traspuia i que es reflecteix en les reflexions finals: «El procés d'adaptació de topònims exògens, d'una manera semblant a la dels manlleus, no és un procés completament tancat en aquest món interconnectat en què vivim» (p. 95).

Molt concret en el seu àmbit d'aplicació i molt clar és l'estudi de Maite Mollà «Exonímia i oficialitat. El cas valencià». Nom oficial i endònim coincideixen sovint, especialment allà on hi ha una sola llengua i aquesta és endemés la llengua oficial. A la Comunitat Valenciana, amb dues llengües oficials, la situació és més complicada. A la zona valencianoparlant hi ha 318 municipis que tenen nom oficial correcte en valencià, 46 amb nom castellà o castellanitzat i 31 amb nom oficial bilingüe. L'autora estudia la casuística i assenyala els condicionants legals i administratius d'aquesta situació.

Lluís B. Polanco utilitza l'enfocament pragmàtic i el sociolingüístic en el seu estudi «Toponímia i planificació lingüística. Les solucions d'altres àrees multilingües: el cas del Canadà». Es serveix de la teoria dels actes de parla per mostrar el valor il·locutiú dels topònims: «El valor o força impositiva de l'ús d'un topònim no és evidentment el mateix si aquest apareix en un atlas, en un llistat toponímic oficial, en un noticiari televisiu, en un senyal de trànsit o en una conversa col·loquial» (p. 112). Parla del caràcter simbòlic d'endònims i exònims i de la seva fixació com un "veritable acte de poder" (p. 113). Tot això ho aplica després a l'anàlisi de les polítiques lingüístiques en diferents estats multilingües i acaba amb una presentació dels principis que regulen els usos toponímics al Canadà i més en concret al Quebec. La constatació d'analogies i diferències amb la situació a València completen aquest treball.

Tanquen el llibre dos estudis que forneixen la dimensió diacrònica de l'exonímia.

El primer d'aquests dos treballs és «Els exotopònims de les cartes portolanes (medievals)» de Vicenç M. Rosselló. Per l'espai immediat de la nostra quotidianitat no ens és gaire útil un mapa, però per orientar-nos en territoris llunyans i desconeguts el mapa és fonamental. Els navegants de l'època medieval tenien tot el món per descobrir i les cartes marítimes i els noms que contenien eren punts de referència decisius. La forma d'aquests noms no podia estar fixada ni normalitzada, perquè, com diu l'autor: «Cap de les 'potències cartogràfiques' de l'època —Gènova, Venècia, Mallorca— disposava en aquelles calendes d'una normativa per escriure en vulgar» (p. 151). El professor Rosselló elegeix per al seu estudi una mostra ben definida: els 418 topònims rubricats (en tinta roja) de la carta del 1439 de Gabriel Vallseca. Com a fonts de contrast utilitza els documents següents: *Atlas català* de Cresques Abraham (1375), carta circular Estense de Mòdena, atribuïda a Pere Rosselló (ca.1460), *La flor de les històries d'Orient* (segle XIV) d'Aitó de Gorigos, i l'obra de referència sobre les cartes nàutiques itàliques: *Die italienischen Portolane des Mittelalters*, de Konrad Kretschmer. L'estudi de tot això permet assenyalar en l'exotoponímia una línia catalanitzant i una altra italianitzant, i una oscil·lació entre la tradició clàssica (Ptolemeu, Plini, Isidor) i la transcripció fonètica de primera o segona oïda, sense descartar «la permeabilitat o còpia de cartes» (p. 151). Conclou Vicenç Roselló: «Solucions eclèctiques en un món pràctic on el mapa precedia el territori».

El darrer treball se situa dintre del camp de la lingüística de corpus. Es titula «L'exonímia en el Corpus Informatitzat Multilingüe de Textos Antics i Contemporanis (CIMTAC)», signat per Elena Sánchez i Jordi M. Antolí. L'aplicació informàtica que gestiona aquest corpus es mostra com una eina molt útil per recuperar i ordenar informació, ja sia del conjunt de textos que constitueixen el corpus o d'una obra concreta. Per exemple, sota el lema *Saragossa* (que respon a l'exònim normatiu actual) hi podem trobar endemés formes com *Sarragossa*, *Seragossa*, *Saragoça*, *Ceragoça* i *Ceragossa*, totes elles ben referenciades. Això permet, evidentment l'estudi de la variació diacrònica dels exotopònims en la història de la llengua catalana. I si volguéssim observar les variants toponímiques en una sola obra, com *La flor de les Istòries d'Orient*, d'Aitó de Gorigos, podríem també fer-ho.

Abans de tancar el llibre, el lector hi trobarà encara un epíleg sobre «L'exonímia i els reptes que planteja», que ofereix les idees amb les quals Joan Tort va procurar esperonar el debat de la taula rodona que va moderar.

La utilitat pràctica del llibre que hem ressenyat és ben palesa. Els principis i criteris que en ell s'hi estableixen tindran ben segur repercussions en àmbits molt diversos: la cartografia, la geografia, la lingüística normativa, la lingüística diacrònica, la planificació lingüística, la llengua administrativa, la oficialització dels noms, l'ús dels exònims en els webs de les empreses multinacionals, l'ús de la exonímia en la vida diària. Els treballs aplegats aquí, amb la pluralitat d'enfocaments, mostren el principi de complementarietat de la ciència actual. Lingüistes, geògrafs, historiadors, informàtics, juristes... poden i han de col·laborar en la construcció del coneixement i en l'ordenació de la societat i de la llengua com a institució social. Tot això dóna la raó a Murray Gell-Mann —i a Joan Tort que el menciona en la primera línia de la introducció— quan afirmava que al segle XXI, el segle de la globalització, el valor més important seria el de la síntesi.

Xavier TERRADO PABLO
Universitat de Lleida

Col·lecció *Scripta*, 5 vols. Universitat de Barcelona; Ministerio de Ciencia e Innovación; Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Scripta (<http://www.scripta.ub.edu/>) és un ambiciós projecte que té com a objectiu arreplegar una mostra molt ampla de texts en català des del segle XIII fins a l'actualitat. Es tracta, però, de texts que mostrin unes marques característiques dialectals, per tal de documentar la diversitat dels parlars catalans de totes les èpoques. L'essència del projecte és el corpus de texts relativament curts que són aplegats en unes antologies corresponents a uns espais geogràfics delimitats d'acord amb la distribució dialectal comunament acceptada; n'han aparegut fins ara la *Scripta eivissenca* (2009), la *Scripta menorquina* (2011) i la *Scripta mallorquina* (2013), publicats per l'Institut d'Estudis Catalans, sota la responsabilitat dels doctors Joan Veny i Àngels Massip. En aquestes antologies els texts són detalladament comentats des del punt de vista dialectològic; per tant, són un material preciós per a la pràctica del comentari dialectal, que pot ser útil tant per a estudiants universitaris com per a estudiants de batxillerat.

Però el projecte *Scripta* inclou també la publicació de documents més llargs en format de llibres singulars. No es tracta de fragments seleccionats d'obres més o menys llargues, sinó d'obres senceres, d'extensió suficient per a constituir un volum de prou consistència. La intenció expressada de la col·lecció és la publicació de «textos catalans antics i contemporanis no literaris d'interès per a l'evolució de la llengua, dels dialectes en particular, i la història en les branques més diverses» (<http://www.scripta.ub.edu/publicacions/col-leccio-scripta>), però cal dir que amb els cinc primers volums la col·lecció no s'ajusta del tot a aquesta intenció, i no és un retret negatiu. Els cinc títols apareguts fins ara (març de 2015) són: 1. *Libre de plantar vinyes e arbres... (Tractat d'agricultura del s. xv)*, edició i introducció de Xavier Luna-Batlle (2011); 2. *Al cor de la terra. (El món agrari a les Terres de l'Ebre a s. xx)*, de Josep Olivas Rodríguez, edició i introducció d'Àngels Massip (2012); 3. *El dietari de Joaquim Fina, de Palafrugell (1842-1878)*, edició i introducció de Jordi Curbet Hereu (2012); 4. *Capítols de la Barranxelleria i del dret de cabeçatge (l'Alguer, s. xvii i xviii)*, edició i introducció d'Andreu Bosch i Rodoreda (2013); 5. *Llibreta de notes i cartes (1838-1846) de Narcís Batlle, masover de Montiró*, edició i introducció de Xavier Luna-Batlle i Joan Luna i Balaguer (2014). D'aquests cinc títols, quatre (1, 3, 4 i 5) són efectivament texts “no literaris”, però el 2 és un text plenament literari, és una novel·la ambientada a les Terres de l'Ebre, no és un document de valor històric, sinó una ficció amb molt de valor etnogràfic i lingüístic. Evidentment, no és cap defecte, que aquest text sigui literari; més bé és una virtut, perquè si els altres títols són poc atractius com a lectura, aquest en canvi es fa llegir, és agraït, és interessant més enllà de la qüestió lingüística. Si el fet que sigui una obra literària no és (i no ho ha de ser) un impediment perquè qualsevol altre títol pugui aparèixer en aquesta col·lecció, segurament convindria rectificar la descripció que se'n fa i eliminar-ne el qualificatiu de “no literari”. Independentment d'aquesta consideració sobre la naturalesa “literària” o no de les obres, totes tenen en comú un evident interès

lingüístic, degut tant a l'origen geogràfic com a l'època a la qual corresponen. L'1 pareix originari del Maestrat; el 2 reflecteix (fins a un cert punt, però, perquè el registre literari el condiciona en part) la parla del Baix Ebre i comarques veïnes; el 3 deixa entreveure trets del català empordanès, sobretot un vocabulari molt ric de flora i fauna, de nàutica i de fenòmens meteorològics; el 4 mostra la influència que ja el segle XVII exercia el sard sobre l'alguerès, si bé a la vegada mostra que el model lingüístic alguerès es mantenia molt fidel a la tradició catalana, enmig d'un ambient quasi "hostil" per a la llengua autòctona de la vila; i el 5 reflecteix, encara amb més claredat que el 3, trets tradicionals propis del Baix Empordà, com la iodització (*tay*, *payé*), l'anaptixi freqüent (*Parat* per *Prat*, *ceberà* per *sabrà*), qualque síncope (*critat* per *caritat*), la monoftongació *qualgua* > *colgo* en posició àtona (*cortans*, *gorir*, *gordar*) o la desinència —i de la primera persona de l'indicatiu present (*conti* per *compto*), avui desapareguda d'aquesta latitud; trets acompanyats de castellanismes col·loquials d'una certa tradició (*pago*, *cuydado*, *alcansar*...).

Tots aquests llibres, impresos molt polidament dins un format de disseny molt elegant, duen, a més d'una introducció explicativa sobre l'obra i el seu autor (si és conegut), un glossari explicatiu dels termes que, a parer de l'editor, mereixen ser comentats, per la seva raresa o per la suposada dificultat de comprensió que poden presentar al lector. Val a dir que aquests glossaris són sempre molt subjectius i de vegades pareix que reflecteixen més la ignorància inicial de l'editor que no la del lector possible (un lector que, probablement, serà un especialista en llengua...), o són excessivament generosos i t'expliquen mots que poca dificultat de comprensió tenen; i de vegades hi ha qualque comentari que, lingüísticament, sembla innecessari; i, en canvi, qualque pic hi cerques una explicació que no hi és. Uns quants d'exemples, de tot això: «*arboça* 'fruit de l'arboç'», «*dos* 'dues'», «*arrosal* 'camp plantat d'arròs'», «*baratar* 'bescanviar...」, «*antes* 'abans'», «*fuit* 'fugit'», «*bolletí* (per *butlletí*)...» (*bolletí* és forma recollida al *Diccionari de la Llengua Catalana* de l'IEC), «*giardí* 'terreny d'arbres fruiters...」, «*est* 'aquest'», «*sabigut* 'sabut'»... En parlar dels «barranxels», l'editor hauria pogut explicar l'origen de la paraula, no només què eren; i així el lector sabria que *barranxel* / *barranxello* és una veu d'origen espanyol (BARRACHEL 'jefe de los alguaciles'), transportada a Sardenya i a Sicília (*barriceddu*) per l'exèrcit espanyol (DCELC i DELI)¹ els segles XVI i XVII.

En conjunt, amb la mostra apareguda fins ara, hem de considerar la col·lecció *Scripta* com una valuosa testimoniança de les particularitats dialectals dels parlars que hi són representats, una aportació que contribueix majoritàriament a constatar l'antiguitat de molts dels trets reflectits, però que també mostra la vigència a l'època actual, en el cas del text 2, de les característiques d'un parlar íntimament lligat a la terra, a l'ambient i a la manera de viure tradicional. No és només el paisatge i l'activitat econòmica de la societat que hi viu, que li donen una personalitat específica; és també la llengua, amb una fèsonia forjada durant centenars d'anys que n'és inseparable.

Jaume CORBERA POU
Universitat de les Illes Balears

COLÓN DOMÈNECH, Germà (2014): *Origen i història del lèxic català*. Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana; Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Sanchis Guarnier, 82), 302 p.

En aquest llibre, Germà Colón presenta un repertori de cent vuitanta-tres entrades en què explica —de manera força concisa— l'origen etimològic o la història d'un mot o d'una expressió. *Origen i*

1. DCELC: *Diccionario Crítico Etimológico de la Lengua Castellana*, I-IV, per Joan Coromines. Madrid, Gre-dos, 1955-1957.

DELI: *Dizionario Etimologico della Lingua Italiana*, 1-5, per Manlio Cortelazzo i Paolo Zolli. Bolonya, Zanichelli, 1979-1988.

història del lèxic català és, doncs, un repertori lexicogràfic centrat en la recerca de l'origen —i l'itinerari— lingüístic d'una selecció de mots i d'algunes expressions, ordenat alfabèticament; podríem dir, per tant, que es tracta gairebé d'un diccionari etimològic abreujat o d'un apèndix específic als diccionaris etimològics de què ja disposa la llengua catalana. És, com ja indiquen tant l'autor en la introducció com Rafael Alemany en la presentació, una obra que té com a objectiu exposar de manera sintètica i entenedora les propostes etimològiques de Germà Colón a un seguit de casos que no han tingut històricament una explicació contrastada («[Germà Colón] en fa una tria d'aquelles [paraules] que, al seu parer, posseeixen algun tipus d'interès especial, ja siga per la peculiaritat del seu origen o la dificultat d'explicar-nos-el» (p. 14)), i alguns dels quals han arribat a generar una controvèrsia filològica entre diversos autors.

D'aquesta manera, l'autor hi aplega propostes etimològiques que sovint ha exposat de manera més detallada i extensa en treballs anteriors; però ara no es tracta d'una nova publicació, conjunta, d'aquells articles, sinó que presenta la informació en un format més proper al que seria una entrada de diccionari, prou àmplia per aportar la documentació i la informació necessària per a l'argumentació de l'etimologia proposada, però sense exposar de manera minuciosa les propostes d'altres autors —i, quan n'hi ha, les controvèrsies— ni la documentació ni la bibliografia exhaustives de cada cas concret: «Aquest llibret, que és un passeig pels mots catalans, pretén exposar de manera clara i entenedora, sense embolicar-se en discussions filològiques a què tan afeccionats són —som— els filòlegs i lingüistes, la procedència i la història d'un bon grapat de paraules que no sempre han estat prou ben conegudes i valorades. Precisament a aquests mots vaig dedicar diversos dels meus estudis i ara en dono ací només la substància, el que caldria retenir» (p. 17).

Les entrades van precedides d'un *Pròleg* de Rafael Alemany (p. 13-16) i d'una *Introducció* de Germà Colón (p. 17-19), ambdós molt breus, però que contenen, també de manera molt sintètica, una informació molt clara sobre els objectius i el contingut del llibre, i sobre quines en són les principals aportacions i orientacions. En aquest mateix sentit, cal remarcar que el *Pròleg* resulta una veritable ressenya del contingut del llibre i que va, per tant, molt més enllà del que seria una presentació personal de l'autor i una exposició molt general del contingut de l'obra. Així, Rafael Alemany, després de situar aquesta obra dins la producció de l'autor, i del seu valor acadèmic i erudit, es refereix també a la motivació de l'obra («Germà Colón ha anat escorcollant, amb detall i sobre la base d'una documentació il·luminadora, els més recòndits arcans del lèxic de la llengua catalana. El resultat ha estat un corpus de doctrina filològica d'alta vàlua, que, tanmateix, pot pecar d'una certa dispersió sobretot des de la perspectiva de l'usuari, a qui no sempre li és fàcil localitzar i destriar la informació i documentació bàsiques sobre l'etimologia o la formació del mot concret (...). El llibre que teniu a les mans naix amb la voluntat de resoldre aquest inconvenient.» (p. 13-14)) i, sobretot, fa una catalogació de les principals aportacions de les propostes etimològiques que hi trobem: les retroduccions de la primera documentació, les noves propostes etimològiques, els casos en què té en compte les particularitats territorials o la influència d'altres llengües romàniques, etc.

Com ja indicàvem en la ressenya d'*Estudis de filologia catalana i romànica* de Germà Colón (1997), publicada a *Llengua & Literatura* 10 (1999, p. 505-509), les seves propostes etimològiques es fonamenten en un coneixement exemplar de la documentació antiga, de les llengües romàniques i de la variació dialectal —així com en un ús acurat de la informació que disposem sobre la llengua àrab. D'aquesta manera, la rigorositat de l'anàlisi filològica es combina generalment amb una perspectiva romànica, que permet a l'autor resoldre d'una manera més versemblant, i sovint molt més senzilla i plausible, l'origen de mots que no havia estat resolt o sobre els quals s'havien bastit hipòtesis molt complicades i a vegades basades en estrats lingüístics desconeguts o en llengües llunyanes. Com ja vam comprovar amb Josep Moran durant la realització del *Diccionari etimològic manual* (1999), sobta que en català en força casos no s'hagin tingut prou en compte les solucions i la documentació d'altres llengües romàniques, com l'occità, l'italià o l'aragonès, per explicar la provenença de mots per als quals s'havien proposat conjectures molt complexes i orígens molt remots.

Ara gràcies a aquest llibre, podem accedir d'una manera ràpida i directa a unes propostes etimolò-

giques que, com ja indicàvem, han estat exposades de manera més detallada en treballs anteriors, com, per exemple, en el cas de l'origen aragonès de *corder* o *pernil*. I, en aquest mateix sentit, cal destacar que la presentació sintètica d'algunes etimologies ha d'haver suposat un veritable esforç atesa la complexitat dels casos, com, per exemple, en *amainar* (que ja havia tractat extensament en dos treballs anteriors: «Les lletugues i l'etimologia d'*amainar*» (p. 269-275) i «El fantasmagòric *amainar* de Guillem de Berguedà» (p. 277-283), dins Colón 1997).

Un altre aspecte que considerem que cal remarcar és que, malgrat la necessitat —gairebé l'obligació— de trobar una explicació etimològica per a tots els casos, l'autor, d'acord amb la seva rigorositat científica, no proposa cap hipòtesi en alguns mots (com *esquim*, *maldar*, *petxina* o *savastre*) i qualifica el seu origen com a incert, ja que no hi ha prou dades per formular cap conjectura plausible.

En aquest treball, més enllà de la informació etimològica (des de les noves etimologies —com en *boixart*, *calbot*, *cossol*, *gerla* o *manvés*—, fins a la determinació de les llengües originàries o a través de les quals es propaga un nom —com l'italià en *brivó* o *saloma*, el francès o l'occità en *claraboia* i *cantim-plora* o el castellà en *boda*, *caldo* o *matxo*—), hi ha moltes altres aportacions significatives a la lexicografia des d'un punt de vista històric, com l'anàlisi dels canvis semàntics (com en els casos d'*aixecar*, *plagi* o *revolució*), la reivindicació de formes gràfiques diferents de les normatives (en el cas, per exemple, de *pèlag/pèleg* i *estómac/estómeç*) o la validesa de diverses parelles de geosinònims (com *carrascal/alzina*, *abadajo/bacallà*, *brou/caldo* o *guineu/rabosa*). I, així mateix, l'autor també hi tracta temes que han estat sovint conflictius, com les relacions entre castellà i català en l'origen etimològic d'alguns mots (com *artesa*, *ausades*, *goa*, *rap* o *baladí*) i l'anàlisi de l'ús dels termes *català*, *valencià* i *llesmà*, i d'*al·gemia* enfront d'*algaravia*.

En un moment en què la recerca i les publicacions sobre lingüística històrica, i més concretament sobre etimologia, no són gaire habituals, hem de celebrar l'aparició d'*Origen i història del lèxic català*, un llibre que permet accedir fàcilment a moltes de les valuoses aportacions de Germà Colón a la lexicografia històrica i a la recerca etimològica de la llengua catalana.

Joan Anton RABELLA
Oficina d'Onomàstica

CONCA MARTÍNEZ, Maria / GUIA MARÍN, Josep (2014): *La fraseologia. Principis, mètode i aplicacions*. Alzira: Edicions Bromera, p. 213.

Fa un parell d'anys Josep Guia em va dedicar un llibre seu «perquè en faci la crítica i l'elogi, si escau», cosa que no vaig fer ja que no dominava el tema d'enigmes literaris de la València del segle XV (Guia, 1999). Ara ho faré amb el seu nou treball, enllestit juntament amb Maria Conca, un manual de fraseologia redactat en la variant valenciana del català. Que M. Conca es dediqui a investigar qüestions de fraseologia, no estranya ningú: ho fa des de finals dels 80 quan va publicar una obra pionera sobre paremiologia (Conca, 1987). Més sorprenent és el cas de Guia, un matemàtic, professor d'àlgebra que —per cert— va presentar també una tesi doctoral en filologia catalana. Trobareu més detalls sobre aquest canvi en la introducció de la tesi (Guia, 2008). Junts o per separat ambdós són autors d'un nombre considerable de publicacions sobre diverses qüestions de paremiologia i fraseologia. Vegeu-ne una llista ben detallada en CRIMIC Conca i CRIMIC Guia. Els treballs més recents no recollits allí es poden localitzar fàcilment a internet amb ajut d'un cercador (Conca/Guia «Publicacions»). La seva darrera obra conjunta és un manual de fraseologia força complet amb propostes originals en el camp que els autors anomenen *estilomètria de base frase fraseològica* (p. 189). [A continuació les pàgines entre parèntesis sense fonts assenyalades es refereixen a l'obra ressenyada].

El manual consta de quatre capítols. La *Presentació* (p. 9-10) i el primer apartat del primer capítol (*La fraseologia i el fràsic*), que tracta els conceptes i terminologia bàsics de la disciplina (p. 11-13), es poden consultar també a internet. Veg.: Conca/Guia *Presentació* [28-10-2015]. Del tema de la termino-

logia fraseològica, que apareix diverses vegades a l'obra, en vaig parlar en un article publicat a la *Revista de Filologia Romànica*. Entre altres hi comentava:

Els manuals de fraseologia [...] i les ponències pronunciades al *I. Col·loqui Gallec de Fraseologia* mostren clarament la tendència a la unificació de la terminologia fraseològica bàsica emprada pels especialistes. Els termes que s'hi utilitzen estan organitzats al voltant de l'arrel *fraseo-* (fraseografia, fraseogràfic, fraseoides) i un grup més nodrit es deriva de l'arrel *fraseol-*: fraseologia, fraseòleg, fraseologisme, fraseologització, desfraseologització, fraseològic, etc.). Al marge d'aquestes sèries apareix només el terme *frasema*. En la mesura que fos possible, caldria evitar la proliferació i diversificació de la terminologia fraseològica bàsica. Em sembla poc desitjable, per exemple, la introducció de neologismes com és ara «fràsic» a semblança del «lèxic», proposat per Josep Guia en el curs del segon debat del *I. Col·loqui Gallec de Fraseologia* (Morvay, 1999: 191).

En aquest debat del *I Coloquio Galego de Fraseoloxía* Guia posava en circulació —com deia— una «terminologia recreativa», el terme *frásic*, no gaire convençut encara si el seu ús s'acceptaria o no:

Igual que léxico é o conxunto de vocábulos, faríanos falta *frásico* para o conxunto de fraseoloxismos ou de unidades fraseolóxicas. Como non temos *frásico*, entón *fraseoloxía* suple, fai as funcións para designar á vez a disciplina (e este sería o senso en paralelo a *lexicoloxía*), pero ó mesmo tempo para designa-lo *frásico*, é dicir, o conxunto de fraseoloxismos (e, este sería o senso paralelo a léxico). [...] E nese senso non sei se algún día *frásico* prosperará ou non prosperará, pero hai un inconveniente aquí de base, un inconveniente terminolóxico [...]. E é un inconveniente, simplemente quería sinalalo. Non é por lanzar, poñer en circulación un neologismo como *frásico*, ó estilo de léxico, pero, en fin, se non queda máis remedio. (Ferro red. 1998: 171-172).

Disset anys més tard, veient que els problemes terminològics segueixen en peu, els nostres autors ja es mostren més decidits: denominen les combinacions estables de dos o més mots com a *unitats fràsiques* (UF) i el seu conjunt com a *frásic*. A més, aconsellen que les derivacions adjectivals del terme fraseologia es refereixin «a l'àmbit d'estudi de la disciplina, com ara: *estudis fraseològics, anàlisi fraseològica*, etc., mentre que les de frásic faran referència a designacions més bàsiques, prèvies al logos, com ara: *repertori frásic, buidatge frásic, inserció frásica, estructura frásica*, etc.» (p. 13).

L'argumentació de Conca i Guia és molt lògica i veig que alguns autors —entre altres també Gloria Corpas Pastor— comencen a fer servir el terme *frásic*, però l'acceptació de tota la xarxa de terminologia relacionada per part dels fraseòlegs del país i sobretot de l'estranger no crec que sigui gens imminent. Penso que ens costarà acostumar-nos a l'ús de la nova terminologia. Tinc la impressió que, a cops, fins i tot els mateixos autors s'enganyen emprant-la. Per ex. en la p. 148 parlen de *l'aprenentatge del frásic* i en la pàgina següent fan servir el terme de *l'aprenentatge fraseològic*, per a denominar la mateixa activitat. A més, a vegades se'ls escapen alguns termes tradicionals, criticats al llarg del manual pel fet de ser poc precis: *expressió* (p. 102) o la combinació híbrida: *expressions fràsiques* (p. 52). El sentit de la definició de la *fraseologia* en la *Presentació* com a «disciplina lingüística que estudia les expressions codificades del discurs» (p. 9), no s'explica després. D'altra banda, trobo a faltar també la definició del terme *fraseografia* (p. 161), de l'adjectiu corresponent i del seu sinònim «*fraseogràfic o més ben dit estilogràfic*», usats anteriorment (p. 86). La introducció de conceptes de la *unitat estilística* (UE) o *estiloma* i el del *frásic estilístic* —definit lapidàriament en la p. 12 i més detalladament només en l'apartat 5.4. *Unitats fràsiques 'versus' unitats estilístiques*, p. 113— fa més difícil encara de pair, al meu entendre, la terminologia proposada.

El segon apartat del primer capítol (*El desenvolupament de la fraseologia*, 14-27) presenta la història de les recerques fraseològiques des del seu naixement a la Unió Soviètica fins a l'actualitat en el món i al país. Es nota que els autors han estudiat a fons els materials al respecte i que els completen amb informacions posades al dia. Em permeto cridar aquí l'atenció sobre unes petites errades en l'apartat en qüestió. En un passatge de la pàgina 16 es constata que «Els hongaresos Kalman Faluba i Karoly Morvay van fer un treball molt acurat de fraseologia comparada en el diccionari català-hongarès (1986)». En

aquesta afirmació caldria corregir els nostres noms (Kálmán i Károly respectivament) i sobretot la data de la publicació, que era 1990 i no pas 1986 (Faluba/Morvay, 1990). Aquest darrer error fa impossible que el lector pugui localitzar el nostre diccionari ja que, com s'explica en una nota: «En general, els autors i les obres, amb la data corresponent, que citem en el cos del text no figuraran en la bibliografia final, per raons d'espai» (p. 14). Em permeto notar també que en la pàgina 169 hi ha un mot hongarès mal transcrit: *tökfej u* en lloc de *tökfejű*. Caldria corregir també el títol d'un llibre basc que diu *Euskara mintzatuaren erronkak* en lloc de *Euskara mintzatuaren erronkak* (p. 25) i a més la data d'aparició del manual de Corpas Pastor (1996), citat diverses vegades, que és 1996 i no pas 1997 (p. 210).

En el tercer apartat del primer capítol (*La fraseologia i altres branques de la lingüística: vinculació i independència*, p. 27-30), després d'haver examinat l'opinió de diversos autors, Conca i Guia reconeixen —amb tota la raó, al meu parer— la fraseologia com a branca independent de la lingüística:

Podem afirmar sense por d'equivocar-nos —diuen— que la fraseologia gaudeix d'un espai independent dins la lingüística cada vegada més consolidat. Però caldrà reformar-ne alguns pilars bàsics: d'una banda, establir una terminologia adequada, amb classificacions precises [...]; de l'altra banda, concretar una metodologia d'anàlisi que ajude a una comprensió del fet fraseològic. (p. 30)

En la part introductòria de la recensió ja he tractat la qüestió de la terminologia. Ara toca examinar la resta. En les pàgines (p. 31-50), el primer apartat del segon capítol, es presenten els processos de formació de les UF, els fenòmens de lexicalització, gramaticalització, metàfora, metonímia i comparança, hipèrbole i ironia. El segon apartat informa sobre les propietats de les UF, analitzant els trets (i també procediments i processos) de repetició, fixació, idiomacitat, anomalia, institudinalització, variació, desautomatització (p. 51-59). Resulta impossible comentar aquí totes les afirmacions fetes sobre els conceptes mencionats —sovint concebuts de manera distinta per diversos especialistes. N'examinaré només dos: el de la repetició i el de la variació. En l'apartat dedicat a la lexicalització podem llegir el que segueix: «La lexicalització [...] és possible gràcies a la combinació de dos fets bàsics: la fixació formal que es dona per repetició i l'assignació d'un significat específic» (p. 32). Més endavant, però, aquest terme de repetició apareix en el sentit de 'repetició d'algun element a l'interior de la UF' (p. 78). Convindria prendre en consideració les distincions establertes per A. Zuluaga entre repetició i reproducció i els seus exemples respectius prou esclaridors (1980: 25-27).

Pel que fa a l'apartat que tracta la problemàtica de la variació, hi trobem unes constatacions encertadíssimes: Conca i Guia observen que «com més estable és el sistema fràsic d'una llengua, més possibilitats té de variacions, transformacions i modificacions. Per això les UF poden ser manipulades (desautomatitzades) creativament» (p. 58-59). Sense entrar en detalls recordo que tradicionalment les frases fetes es definien com a combinacions invariables de paraules.

La taxonomia —en el nostre cas: la classificació de les UF, les seves lleis i els seus principis (59-80)— és una de les qüestions que més discussions han provocat i provoquen fins a l'actualitat. García-Page ens en proporcionà un bon resum (García-Page, 2008: 82-212), però el nombre de publicacions al respecte i les noves propostes no deixen de créixer. En un article recent Torrent i coautors introdueixen dos termes nous: el de la *visió formalista* i el de la *visió funcionalista* de la classificació, afirmant que «se dan dos perspectivas a la hora de clasificar los plurilexemas: o bien se tiene en cuenta la estructura interna (visión que llamaremos formalista) o bien se tiene en cuenta la función en relación con unidades textuales más grandes (visión funcionalista)» (Torrent et al. 2013: 31). Es pot afegir encara que hi ha una tercera possibilitat que consisteix en prescindir de la descripció gramatical de les combinacions de paraules, o sigui: no fer servir les marques habitualment emprades: *locució nominal*, *adverbial*, *verbal* etc. o *nom*, *adverbi*, *verb*, etc., abreviades eventualment com a *n*, *adv*, *v*, etc. Entre altres opten per aquesta solució els autors del *Diccionario didáctico de español intermedio* (DDEI), que en la introducció expliquen que les UF que documenten: «no lleven indicación gramatical, porque ya en la propia definición se ve si están definidas como verbos, sustantivos, adjetivos, etc.» (DDEI, IX). També en la redacció del

diccionari *Els bons usos es perden. Petit Diccionari Fraseològic Cerdanià* (Morvay, 2012) i en la del diccionari *Aportacions de Jesús Moncada a la fraseologia catalana, 1* (Biosca / Cornadó / Morvay, en premsa) es va fer servir aquest mètode.

Conca i Guia en la seva classificació combinen les dues visions mencionades per Torrent et al. Per ex. a propòsit de la combinació *fil per randa* observen que aquesta «està construïda per l'agrupament sintagmàtic [S + Prep + S] i té valor adverbial» (62) i apliquen aquesta distinció als diversos apartats dels capítols II i III, dedicats a la classificació de les UF. En algun cas, però, —potser seguint Mercè Lorente (Lorente, 870)— reduïen el patró de la formació: per ex. citen com a locució nominal la combinació *fer la puta i la Ramoneta* atribuint-li l'estructura [S + Conj + S]: *la puta i la Ramoneta*. A més la doten amb un sorprenent significat depluralitzat de 'persona picardiosa' (p. 63). Podrien haver evitat aquesta errada si haguessin examinat aquesta forma en context, tal com ells mateixos postulen en el capítol III (*Les unitats fràsiques en context*, p. 81-115), dient que «per poder definir el significat d'una UF cal conèixer-la en context (p. 81)» i les UF «per la seua complexitat significativa, cal que siguin estudiades en context (p. 82)».

Un dels trets importants del manual ressenyat és que els dos fraseòlegs, sempre que ho consideren oportú, reprenen l'examen d'algun fenomen per a ampliar i precisar les informacions facilitades. Un bon exemple d'aquesta solució és el tractament de les qüestions de la classificació. Conca i Guia distingeixen com a categories bàsiques col·locacions, locucions, fórmules i parèmies i subcategories respectives. La descripció d'aquestes és força detallada i ben exemplificada (p. 59-80). A més, està completada amb unes observacions pertinents sobre les dificultats de la classificació a causa de l'existència de fronteres difuses entre col·locacions i locucions (p. 106-109), locucions i fórmules (p. 109-111), locucions verbals i parèmies (p. 111-112). Noto que, en el darrer paràgraf de la p. 112, hi figura el mot *cotext* en lloc de *context*. En les pàgines 113-115 es tracten els paral·lelismes i les diferències entre unitats fràsiques i unitats estilístiques (UE), dos conceptes que pràcticament coincideixen. La diferència segons els autors consisteix en el fet que: la UF «és una estructura prefabricada d'una llengua a l'abast de tots els parlants. La UE pertany a la creació pròpia de l'estil d'un autor, d'un gènere, d'una escola o època i és usada per l'autor o per autors d'un mateix estil, gènere, escola o època. Tanmateix veiem que el transvasament d'una UE a una UF és perfectament possible» (p. 113). Per a un estudi rigorós de les UF i les UE contextualitzades els dos fraseòlegs proposen un mètode que anomenen de *concordances fràsiques* i aconsellen seguir els següents passos en la seva aplicació: localització, identificació, validació, classificació de les UF/UE i interpretació del material fraseològic d'una obra —procediments que s'exemplifiquen detalladament (p. 86-105).

Més endavant també tenim una mostra d'elaboració d'un corpus fràsic (i estilístic) extret de l'*Espill*, una extensa obra literària (p. 115-128). Baránov i Dobrovol'skij, autors d'un manual de teoria fraseològica traduït al gallec, dediquen tot un capítol a l'examen de les UF d'autor (Baránov / Dobrovol'skij, 2009: 479-532), que consideren de cabdal importància. Les defineixen com a «expressions que ou ben foron creadas polo autor e non se utilizan fóra do contexto das súas obras ou ben as que, sendo UUFF comúns na lingua en cuestión, están transformadas a nivel estrutural o de contido» (Baránov / Dobrovol'skij, 419). Els dos fraseòlegs russos distingeixen els següents tipus d'ús «*autorial*»: modificacions lèxiques d'una UF, transformacions gramaticals, modificacions semàntiques d'una UF, «freqüentalismes, «arcaïsmes» i «UF autorials» pròpiament dites (Baránov / Dobrovol'skij, 2009: 479).

El darrer capítol del manual (p. 129-205) versa sobre les aplicacions de la fraseologia: sobre l'anàlisi del discurs (p. 129-144), l'ensenyament/aprenentatge de llengües (p. 144-153), la comparació interlingüística (p. 154-188) i la caracterització estilística (p. 188-205). Un cop d'ull ràpid per ex. al contingut dels darrers números de la prestigiosa revista *Cadernos de fraseoloxía galega* (CFG) ens permet constatar que aquestes qüestions són àmpliament tractades actualment en relació al català i a d'altres llengües

de la Península. El camp que encara és poc cultivat és el de la fraseografia, el tractament de les UF als diccionaris monolingües i bilingües i la redacció de diccionaris fraseològics. Comentaré aquí un cas simptomàtic. En el núm. 15 dels CFG va aparèixer un article que em va sorprendre gratament i a la vegada em va xocar molt: els redactors d'un projecte d'un futur diccionari gallec-català / català-gallec hi explicaven que es proposen adaptar per al seu diccionari les solucions fraseogràfiques del diccionari català-hongarès, editat fa 25 anys (Faluba / Morvay, 1990). Entre altres coses deien:

O modelo de referencia para o tratamento das UF neste artigo é, con algunhas variacións, o *Diccionari Català-Hongarès* (1990) de Enciclopèdia Catalana (EC). A escolla deste diccionari baséase nos resultados presentados en Conca (1998). Despois de comparar o tratamento fraseolóxico seguido polos principais diccionaris monolingües e bilingües cataláns, así como algúns diccionaris fraseográficos, e de identificar as deficiencias teóricas e metodolóxicas que conteñen, a autora chega á conclusión de que o *Diccionari Català-Hongarès* é a obra lexicográfica na que as UF reciben un trato máis rigoroso e sistemático. De feito, á diferenza do resto de obras analizadas, a autora afirma que «a sistematización fraseolóxica, neste diccionari, paréceme excelente (Conca, 1998: 154)». (Cerradelo / Valls, 2013, CFG 15, 40-41).

Els elogis sempre agraden, però no deixa de sorprendre que durant els darrers 25 anys no s'hagi enllestit un manual de fraseografia per al català i altres llengües de la Península que pugui servir de guia per a lexicògrafs joves (i no tan joves). I amb aquesta afirmació hem arribat a una qüestió sobre la qual insisteixo contínuament, o sigui que és el meu *cavall de batalla*: per al català necessitaríem com a mínim un manual de fraseografia i un gran diccionari fraseològic. Conca i Guia són més exigents, en les conclusions diuen el que segueix:

Pel que fa a la llengua catalana, esdevé una necessitat la confecció de diccionaris fràsics solvents, amb marques pragmàtiques d'ús, tant de caràcter general com d'específics dels diversos camps d'activitat» (p. 208). Cosa que al meu entendre equival a postular no sols la redacció d'un gran diccionari fraseològic general, sinó també de diccionaris fraseològics dialectals, diacrònics, etimològics, ideològics, de sinònims i antònims, de llengua i cultura, diccionaris fraseològics plurilingües, etc., etc., per mencionar només els tipus més importants d'obres que manquen per al català.

I com si ja no fos prou laboriós el fet de redactar-les, els autors continuen:

Així mateix, cal l'elaboració del corpus fràsic de l'obra de cada autor, amb inclusió del seu fràsic estilístic, ben important per a caracteritzar-ne l'estil [...] aplicant el *mètode de concordances fràsiques*». (p. 208-209).

Aquest tipus d'investigació fins ara té poca tradició en la lingüística. Ho confirmen també Conca i Guia:

Pel que fa a les *unitats estilístiques*, no cal dir que estudiar-les només pot abordar-se després de la seua localització en context. Potser *a posteriori*, després d'elaborar, per exemple, l'inventari de les UE d'un autor (la qual cosa encara és una novetat en la disciplina fraseològica), algú podria enllestir algun treball amb un enfocament descontextualitzat, de caire fraseogràfic, o més ben dit, *estilogràfic*, d'anàlisi d'aquest corpus estilístic. Ara per ara, però, les UE encara no han passat al món dels repertoris (86).

Per sort tenim ja les primeres orenetes fraseogràfiques catalanes. No es pot oblidar, però, que el procés de realització del projecte d'un petit diccionari fraseològic publicat amb el títol de *Els bons usos es perden. Petit Diccionari Fraseològic Cerdanià* (Morvay, 2006) va durar almenys cinc anys —i que l'edició de la versió definitiva en trigà sis més (Morvay, 2012). Tampoc no es pot amagar que l'obra pionera de Mercè Biosca que reunia els fraseologismes que apareixen en els tres primers llibres de Jesús Moncada, va néixer ja fa més d'un quart de segle (Biosca, 1989, inèdit) i que el primer volum de les *Aportacions de Jesús Moncada a la fraseologia catalana* (Biosca / Cornadó / Morvay, en premsa) es troba només ara a punt de sortir a llum.

Els molins dels fraseògrafs solitaris molen lentament... Si volem accelerar els treballs per aconseguir els ambiciosos objectius assenyalats per Maria Conca i Josep Guia necessitem la col·laboració de centenars de fraseòlegs. Manuals com el ressenyat poden ser molt útils en la seva (auto)formació.

Károly MORVAY
Universitat Eötvös Loránd de Budapest

Referències bibliogràfiques

- BARÁNOV, Anatolij / DOBROVOL'SKIJ, Dmitriij (2009): *Aspectos teóricos da fraseoloxía*. Santiago de Compostela: Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades — Xunta de Galicia, 644 p.
- Rec. MORVAY, Károly (2011) BARÁNOV, Anatolij / DOBROVOL'SKIJ, Dmitriij (2009): *Aspectos teóricos da fraseoloxía*. Santiago de Compostela: Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades — Xunta de Galicia. *Estudis Romànics*. Barcelona. Vol. XXXIII, 390-395. <http://www.raco.cat/index.php/Estudis/article/view/253293> [27-10-2015].
- BIOSCA I POSTIUS, Mercè (1989, inèdit): *La fraseologia en l'obra de Jesús Moncada*. Barcelona. (Premi Josep Massot, 1996).
- BIOSCA I POSTIUS, Mercè / CORNADÓ, Maria Pau / MORVAY, Károly (en premsa): *Aportacions de Jesús Moncada a la fraseologia catalana*, 1. Lleida: Pagès Editors.
- CERRADELO, Silverio / VALLS, Esteve (2013): «Projecte d'un futur diccionari galleg-català / català-galleg». *Cadernos de fraseoloxía galega*, 15, p. 37-132. http://www.cirp.es/pub/docs/cfg/cfg15_02.pdf [27-10-2015].
- CONCA, Maria (1987): *Paremiologia*. València: Universitat de València.
- CONCA, Maria (1998): «Os estudos de fraseoloxía catalana: realidades e proxectos». En FERRO, Xesús (ed.): *Actas do 1 Coloquio Galego de Fraseoloxía*. Santiago de Compostela, p. 139-167.
- CONCA/GUIA «Presentació» www.bromera.com/tl_files/pdfs/Fragments/La-fraseologia_FR.pdf [27-10-2015].
- CONCA/GUIA «Publicacions» [27-10-2015]. https://www.google.es/?gws_rd=ssl#q=fraseologia+paremiologia+M.+Conca+J.+Guia&start=10.
- CORPAS PASTOR, Gloria (1996): *Manual de fraseología española*. Madrid: Gredos.
- CRIMIC CONCA <http://www.crimic.paris-sorbonne.fr/chercheurs/conca-martinez-maria/> [27-10-2015].
- CRIMIC GUIA <http://www.crimic.paris-sorbonne.fr/chercheurs/guiajosep/> [27-10-2015].
- DDEI (2005) *Diccionario didáctico de español intermedio*. Ediciones SM.
- FALUBA, Kálmán / MORVAY, Károly (1990): *Diccionari hongarès-català*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- FERRO, Xesús, (ed.) (1998): *Actas do I Coloquio Galego de Fraseoloxía*. Rec.: Morvay 2001 *Estudis Romànics*, 282-287.
- GARCIA-PAGE, Mario (2008): *Introducción a la fraseología española*. Barcelona: Anthropos (col. Autores, textos y temas: Lingüística).
- GUIA, Josep Guia (1999): *Enigmes literaris de la València del segle xv*. València: 3 i 4, *L'Estel*.
- GUIA, Josep (2008): *Principis teòrics i metodològics per a l'estudi de les unitats fràsiques en textos versificats. Anàlisi fraseològica de l'Espill*. València: PUV, 2008. <http://www.tesisenxarxa.net/handle/10803/9810> [27-10-2015].
- LORENTE, Mercè (2002): «Altres elements lèxics». En Joan Solà et al. (dir.), 1, 870.
- MORVAY, Károly (1999): «Dir les coses pel seu nom (Sobre la terminologia fraseològica)». Madrid: *Revista de Filología Románica*, Número 16, 289-306. <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=100979> [27-10-2015]
- MORVAY, Károly (2006): *Els bons usos es perden*. Petit Diccionari Fraseològic Cerdanià. Budapest, Nyitott könyv. (Premi Catalunya del Nord de l'Institut d'Estudis Catalans, 2008). <http://morvay-k>.

- web.elte.hu/index_CA.html [27-10-2015] <http://dialnet.unirioja.es/descarga/libro/559816.pdf>. [27-10-2015]
- MORVAY, Károly (2012): *Els bons usos es perden*. Petit Diccionari Fraseològic Cerdanià. Barcelona: IEC, Publicacions de la Presidència, 37. [Versió corregida i ampliada amb una introducció detallada].
- SOLÀ, Joan et al., dir. (2002): *Gramàtica del català contemporani*, 3 vol. Barcelona, Editorial Empúries.
- TORRENT, Aina et al. (2013): «La clasificación de las unidades fraseológicas idiomáticas». *Estudios Románicos* [Institut d'Estudis Catalans], Vol. 35, 27-68.
- ZULUAGA, Alberto (1980): *Introducción al estudio de las expresiones fijas*. «*Studia Romanica et Linguistica*» 10, Francfort-Berna-Cirencester, Peter D. Lang ed.

DIÉMOZ, Federica / AQUINO-WEBER, Dorothee (ed.) avec la collaboration de Laure GRÜNER et Aurélie REUSSER-ELZINGRE (2014): «*Toujours langue varie ...*». *Mélanges de linguistique historique du français et de dialectologie galloromane offerts à M. le Professeur Andres Kristol par ses collègues et anciens élèves*. Ginebra: Droz (Recueil de travaux publiés par la Faculté des Lettres et Sciences humaines, 59). X + 381 p.

Andres Kristol ha estat durant més de vint anys professor a la Universitat de Neuchâtel (Suïssa); professor d'una càtedra amb dues denominacions (dialectologia i d'història de la llengua francesa), que heretà de les dues càtedres a mitja dedicació dels seus predecessors, Pierre Knecht i Zygmunt Marzys. Aquest doble vessant per la dialectologia gal·loromànica i la història de la llengua francesa és l'eix que estructura aquesta miscel·lània d'homenatge amb motiu de la jubilació del professor Kristol. Així ho expliquen les editores en l'«Avant-propos» (p. VII-VIII), on recorren ràpidament els aspectes biogràfics i del mestratge de l'homenatge i també en la «Présentation» (p. IX-X), on resumeixen breument les quatre parts en què es divideix el volum i els articles que les componen.

Ja dins del gruix de les contribucions però amb un caràcter especial que la fa obrir el volum, s'hi troba l'evocació de Zygmunt Marzys (p. 1-2), el predecessor en la càtedra d'Andres Kristol (junt amb Pierre Knecht, com hem dit). Marzys refà la història de com es va gestar la dotació d'aquesta càtedra i com se n'escollí el candidat, i dedica unes paraules a l'activitat de recerca, però també de formació d'estudiants i d'un equip de col·laboradors, del seu successor. Acaba amb uns mots de felicitació, com altrament fan també molts entre la resta dels autors en les seves contribucions, que es clouen o inicien amb uns mots personals.

Les contribucions científiques pròpiament dites es divideixen en quatre seccions. Les dues més extenses (vuit i nou articles, respectivament) són les que encapçalen el volum: «Histoire de la langue française et de la francophonie» (p. 5-124) i «Dialectologie, géolinguistique» (p. 127-272). Dues altres seccions menors (quatre articles cadascuna) recullen articles al voltant d'altres temàtiques també estimades i conreades per Kristol: «Toponymie» (p. 275-319) i «Sociolinguistique et contact de langues» (p. 323-377). Dins de cada secció els articles s'ordenen pel nom de l'autor o autora. El volum es clou amb l'índex (p. 379-381) però, a diferència d'altres volums d'homenatge, no hi trobem una bibliografia de l'homenatge. Tot i que aquestes bibliografies sovint queden depassades perquè els filòlegs continuen fent recerca i publicant després de la jubilació, i tot i que també es poden trobar en altres llocs com les pàgines web de les universitats, tanmateix acostumen a ser útils. Sí que hi ha, abans de la portada, una fotografia ben encertada.

El primer bloc d'articles gira al voltant del tema «història de la llengua francesa i de la francofonia». El componen un total de vuit articles de caràcter divers. Dos són de tema lèxic: Jean-Paul Chauveau ressegueix magistralment la història del verb *sombrier* intr. 'enfonsar-se (un vaixell)' i n'estableix l'etimologia fent recurs, com és sempre necessari, a les llengües romàniques veïnes (p. 37-51). Alain Corbellari presenta els resultats de la seva recerca sobre les narracions del somni en les literatures medievals amb l'estudi del seu vocabulari en francès antic (*penser*, *sembler*, etc) (p. 53-65). Altres dues contribucions